

Nr 32

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket.

Genom en den 1 april 1960 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 145, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket

Härigenom förordnas, att 18 § lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

18 §.

Vad i — — — — — särskilt fall.

Konungen må *jämväl* för visst polisdistrikt medgiva att särskilda med trafikövervakning sammanhängande uppgifter av enklare beskaffenhet ombesörjas i annan ordning än i denna lag sägs.

Konungen må för visst polisdistrikt medgiva att *bevakning i polisarrest och förpassningar samt sådana* särskilda med trafikövervakning sammanhängande uppgifter, som äro av enklare beskaffenhet, ombesörjas i annan ordning än i denna lag sägs. *Såvitt avser bevakning i polisarrest och förpassningar må medgivande som nu sagts lämnas jämväl av myndighet som Konungen bestämmer.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1957: 258.

Inledning

Sedan överståthållarämbetet i skrivelse den 2 oktober 1958 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om sådan ändring i polislagstiftningen och andra författningar, att på polismyndighet ankommande förpassningsgöromål kan ombesörjas i annan ordning än i polislagen sägs, samt polisväsendets organisationsnämnd utlätit sig över framställningen, har inom inrikesdepartementet i december 1959 upprättats en promemoria, vari möjligheterna att anförtro annan personal än polismän ifrågavarande polisuppgifter upptagits till behandling. I promemorian föreslås en ändring i 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket (polislagen), innebärande att i dess andra stycke göres ett tillägg av innebörd att Konungen äger för visst polisdistrikt medge, att sådana förpassningar, som är av enklare beskaffenhet, ombesörjes i annan ordning än i polislagen sägs.

Över departementspromemorian har efter remiss yttranden avgivits av riksåklagarämbetet, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statspolisintendenten, polisväsendets organisationsnämnd, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, polisverksamhetsutredningen, Svenska stadsförbundet och Svenska polisförbundet. Riksåklagarämbetet har överlämnat yttrande av statsåklagaren i Stockholm. Överståthållarämbetet har vid sitt yttrande fogat yttranden från Stockholms rätts- och polisdirektion samt polismästaren i Stockholm, som i sin tur bilagt yttranden av kriminalpolisintendenten, tillförordnade poliskommissarien vid ordonnansavdelningen, Stockholmspolisens samarbetsråd och Kamraterna, förening för Stockholms polismän. Länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län har överlämnat yttranden av landsfogden i länet. Därjämte har sistnämnda länsstyrelse bifogat yttranden av dels poliskammaren i Malmö, vilken i sin tur bilagt yttrande av kommissarien vid centralpolisen i staden, dels poliskammaren i Hälsingborg samt av Föreningen Malmöhus läns landsfiskaler. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har bifogat yttranden av poliskammaren i Göteborg, som bilagt yttrande av kommissarien vid ordonnanspolisen därstädes, och av landsfiskalen i Mölndals distrikt.

I propositionen, till vilken utskottet i dessa delar får hänvisa, redogöres å s. 8—12 för överståthållarämbetets framställning och för utlåtandet av polisväsendets organisationsnämnd samt å s. 12—21 för departementspromemorian och yttrandena däröver.

Gällande rätt

Polislagen innehåller de grundläggande bestämmelserna om ansvaret och sättet för polisverksamhetens upprätthållande.

Jämlikt 1 § 2. förstås med polisverksamhet upprätthållande av allmän ord-

ning och säkerhet, verkställande av spaning och annan undersökning angående brott ävensom den verksamhet i övrigt, som på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk åligger polispersonal i denna dess egen- skap.

Enligt 2 § skall i polisdistrikt finnas anställda polismän i den omfattning, som erfordras för polisverksamhetens ombesörjande inom distriktet. Utan hinder av vad i 2 § stadgas kan emellertid i vissa fall polisverksamhet anförtros andra än polismän. Sålunda framgår av 18 §, att polisbevakning på statens bekostnad får ombesörjas i annan ordning än i lagen sägs och det- samma gäller dylik bevakning som anordnas på enskild bekostnad vid visst företag, vid viss tillställning eller eljest i särskilt fall. Ytterligare kan enligt 18 § Konungen för visst polisdistrikt medge, att särskilda med trafiköver- vakningen sammanhängande uppgifter av enklare beskaffenhet ombesörjes i annan ordning än i lagen sägs.

Om kompetensvillkoren för och om tillsättning och entledigande av polis- män meddelas bestämmelser i *polisreglementet den 4 juni 1948*. Sålunda stadgas i 23 § bl. a., att till polisaspirant eller med aspirant jämförlig extra polisman får antagas endast sökande som fyllt 21 år, har gott omdöme och har förvärvat för tjänsten erforderlig allmänbildning. Enligt 21 § andra stycket kan polisaspirant och extra polisman skiljas från sin anställning när helst tjänsten kräver det, under vissa förhållanden dock med en månads uppsägningstid.

För polismän tillämpliga lagstadganden om ämbetsansvar, om straffskydd och om rätt att bruka våld återfinnes i *strafflagen*. 25 kap. strafflagen inne- håller bestämmelser om ämbetsbrott. Straff stadgas i 1—4 §§ för tjänste- missbruk, tagande av muta, brott mot tystnadsplikt och tjänstefel. Gör sig ämbetsman skyldig till annat brott än de i nämnda stadganden angivna skall enligt 5 § den omständigheten beaktas vid straffmätningen, och fäng- else intill två år kan ådömas även om så långt straff eljest ej kunnat följa på brottet. Enligt 11 § skall vad i kapitlet sägs om ämbetsman även gälla om de tjänstemän som lyder under ämbets- eller förvaltningsmyndigheterna och andra som förordnats att förrätta ämbete eller tjänsteärende. Hit hör enligt stadgad praxis polisman.

Bestämmelser om straffskydd för ämbetsmän och andra som avses i sist- nämnda lagrum innehålles i 10 kap. strafflagen. I 1 § stadgas, att om någon förgriper sig med våld eller hot därom å innehavare av ämbete eller annan befattning, varmed ämbetsansvar är förenat, då denne är i tjänste- utövning eller för att tvinga honom till tjänsteåtgärd, hindra honom där- ifrån eller hämnas därför, så dömes han för våld eller hot mot tjänsteman. 2—6 §§ ger den som är underkastad ämbetsansvar straffskydd mot annan förgripelse än i 1 § sägs, mot våldsamt motstånd vid tjänsteutövningen, mot smädelse och annan missfirmelse samt mot bestickning.

Strafflagens 5 kap. 10 § utgör den laga grundvalen för polisens rätt att bruka våld. I paragrafen upptages dels ett allmänt stadgande om rätt för polisen eller vaktpost eller annan krigsman i vissa fall att använda våld när han mötes av våld eller hot i tjänsten och dels tre speciella fall då våld får användas i samband med rymning eller ordning på anstalt eller vid gripande. Våld får enligt paragrafen brukas

a) då någon sätter sig med våld eller hot emot polisen eller vaktpost eller annan för bevakning eller upprätthållande av ordning tjänstgörande krigsman som skall verkställa tjänsteåtgärd;

b) då fånge, häktad eller för brott anhållen rymmer;

c) då fånge, häktad eller anhållen sätter sig till motvärn i samband med rymning eller ordning på anstalt; samt

d) då någon som skall häktas, anhållas eller eljest gripas söker undkomma den som äger verkställa åtgärden.

Våldet får enligt andra stycket i paragrafen riktas ej blott mot den som sålunda ger anledning till tjänsteåtgärd utan även mot annan som för att hjälpa honom sätter sig med våld eller hot emot den som skall verkställa åtgärden.

Strafflagens reglering av polisens rätt att använda våld är icke att anse som uttömmande. Frågan huruvida polisen i andra fall än som avses i 5 kap. 10 § strafflagen är befogad att genomföra tjänsteåtgärd med våld får bedömas på grund av andra författningar och den sedvanerätt som kan anses föreligga.

Polisens allmänna åligganden och maktbefogenheter regleras närmare i *allmänna polisinstruktionen den 4 juni 1948*. Med polisen förstås enligt 14 § instruktionen envar vid polisväsendet anställd som fullgör polisverksamhet. Rörande polisens maktbefogenheter sägs i 11 §, att polisen ej får använda strängare medel än förhållandena kräver samt att våld får tillgripas endast då tjänsteuppgiften ej kan lösas på annat sätt.

Såsom förut nämnts kan enligt 18 § polislagen polisverksamhet i vissa fall utövas av andra än polismän. Förordnande för den som skall ombesörja i 18 § polislagen angiven, på enskild bekostnad anordnad polisbevakning (o r d n i n g s v a k t) meddelas enligt 46 § polisreglementet av polischefen, eller om den avsedda bevakningen berör olika polischefers verksamhetsområden, av länsstyrelsen. För den som skall ombesörja sådana med trafikövervakning sammanhängande uppgifter, som avses i samma paragraf i polislagen, meddelas också förordnande som ordningsvakt av polischefen. I förordnande för ordningsvakt skall anges verksamhetens art och omfattning samt den som skall utöva förmanskap över ordningsvakten. Förordnande får ej meddelas annan än den som prövas lämplig att utöva den ifrågasvarande polisverksamheten, och förordnandet kan när som helst återkallas.

I och med förordnandet får ordningsvakten förstärkt straffskydd enligt bestämmelserna i 10 kap. strafflagen. Bestämmelserna om ämbetsansvar i

25 kap. strafflagen anses gälla även ordningsvakt. Vid tillämpningen av reglerna i 5 kap. 10 § strafflagen om rätt för polisman att bruka våld är ordningsvakt att anse som jämställd med polisman. Ordningsvakt är vidare enligt 15 § polisinstruktionen — med vissa undantag — underkastad instruktionens regler om polismans åligganden och maktbefogenheter.

I de talrika fall då det åligger polismyndighet att verkställa förpassning torde denna skyldighet antingen följa av att åtgärden står i intimt samband med någon av polisens primära uppgifter — upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller bekämpande av brott — eller också vara grundad på särskilt stadgande i lag eller författning eller på hävdvunnet bruk.

Som exempel på fall där förpassning anses ankomma på polismyndighet utan att härför kan åberopas uttryckligt författningsstöd må nämnas förpassning av en för brott misstänkt person från polismyndigheten i ort där han gripits till polismyndighet i annan ort där förhör med honom skall äga rum. Ett annat närliggande exempel är den i stadig praxis antagna skyldigheten för polismyndighet att meddela handräckning för hämtning av person som skall inställas inför domstol — rättegångsbalken innehåller utförliga bestämmelser om när bland andra parter och vittnen får hämtas till förhandling men däremot har icke stadgats att sådan hämtning skall verkställas av polismyndighet.

Särskilda stadganden av innebörd att polismyndighet på begäran skall utföra förpassning finns i olika författningar bl. a. på fångvårdens, socialvårdens och hälsovårdens områden. I det följande skall lämnas några praktiskt viktiga exempel på sådana stadganden.

Beträffande förpassning av den som dömts till straffarbete eller fängelse, till ungdomsfängelse eller till förvaring eller internering finns bestämmelser i *lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m.* (straffverkställighetslagen). Enligt 13 § skall den dömda, om han vistas å fri fot, av polismyndigheten i den ort där han vistas för verkställighet av straff förpassas till fångvårdsanstalt, vari han enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall intagas. Är den dömda häktad ankommer det i allmänhet på styresmannen vid den fångvårdsanstalt eller föreståndaren för det häkte där han förvaras att befordra domen till verkställighet.

I 43 § jämförd med 41 § *lagen den 4 januari 1956 om socialhjälp* (socialhjälpslagen) föreskrives, att polismyndighet på begäran skall meddela handräckning för hämtande av försumlig familjeförsörjare som av socialnämnden ålagts att utföra arbete i arbetshem men underlåtit att inställa sig därstädes eller olovligen avvikit från hemmet. Sådan handräckning får även påkallas för att överföra den, som är intagen i ett arbetshem, till ett annat arbetshem. Motsvarande handräckningsmöjligheter står enligt 72 § *lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård* (barnavårdslagen) till buds beträffande den som med stöd av denna lag förelagts att utföra arbete i

arbetshem; barnavårdslagen hänvisar härutinnan till 43 § socialhjälpslagen.

För verkställighet av beslut om omhändertagande av barn för skydds-
uppfosttran ävensom för annan åtgärd som ankommer på barnavårdande
myndighet äger vederbörande myndighet enligt 77 § barnavårdslagen erhålla
handräckning av polisen.

Om tvångsintagning av den som är hemfallen åt alkoholmissbruk för-
ordnar enligt *lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård* (nykterhetsvårds-
lagen) länsstyrelsen. I vissa fall — bl. a. då polismyndighet gjort ansökan
om tvångsintagning eller beslutet härom grundats därpå att vederbörande är
farlig för annan persons säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller
för eget liv eller att han utan att söka ärligen försörja sig fört ett kring-
flackande liv — åligger det enligt 34 § länsstyrelsen att föranstalta om
verkställighet av beslutet. I andra fall ligger uppgiften på nykterhetsnämnden.
Enligt 56 § åligger det polismyndighet att på begäran lämna handräckning
dels för återhämtande till allmän vårdanstalt av den som avvikit där-
ifrån och av permitterad, som enligt meddelat beslut skall hämtas åter till
anstalten, *dels* även för verkställighet av beslut om intagens överflyttning
från en allmän anstalt till en annan.

Sinnessjuklagen innehåller ett särskilt kapitel, 7 kap., om handräckning.
Om sinnessjuk, för vilken plats beretts på sinnessjukhus, motsätter sig
intagning, är vederbörande polis- eller militärmyndighet enligt 51 § skyldig
att på begäran av den som gjort ansökningen om intagning lämna den hand-
räckning som finnes vara av nöden. Sådan handräckning skall även lämnas,
då någon är skyldig att låta intaga sig å sinnessjukhus för undersökning.
Polismyndighet skall vidare enligt 52 § på begäran lämna handräckning om
sinnessjuk avviker från sinnessjukhus eller sinnessjukavdelning vid fång-
vården eller, om vederbörande är försöksutskriften, underlåter att hörsam-
ma anmaning att åter inställa sig vid ifrågavarande sjukhus eller avdelning.

De hittills givna exemplen har tagit sikte endast på förpassningar till an-
stalt eller sjukhus. Såväl i den här berörda lagstiftningen som i annan lag-
stiftning finns emellertid bestämmelser även om andra slag av förpass-
ningar som ankommer på polismyndighet. Härvid märkes till en början för-
passningar av personer som skall inställas inför myndighet eller befatt-
ningshavare för förhör eller undersökning. Som exempel kan nämnas för-
passningar med stöd av 21 § *lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom*, 4 §
lagen den 18 juni 1954 om personundersökning i brottmål, 75 § *barnavårds-
lagen*, 13 och 27 §§ *nykterhetsvårdslagen*, 51 § jämförd med 43 § *sinness-
juklagen*, 21 och 22 §§ jämförda med 14 § *lagen den 20 juni 1918 angående
åtgärder mot utbredning av könssjukdomar* samt 5 § *tuberkulosförord-
ningen den 31 mars 1939* (nr 113).

Stundom förekommer det att polisen får förpassa en person från en ort
till en annan endast för att släppa vederbörande fri på bestämmelseorten.
Sålunda kan t. ex. den, som är utskriften på prov från säkerhetsanstalt och

uppehåller sig på ort som är honom förbjuden, enligt 6 § *lagen den 22 april 1927 om tillsyn över den, som utskrivits på prov från förvaring eller internering i säkerhetsanstalt* av polismyndighet föras till ort där han äger vistas. Likaså kan barn, som under tillfälligt uppehåll inom annan kommun än den där vårdnadshavaren är bosatt beträffas med vanart, hemsändas av barnavårdsnämnden i vistelsekommunen. Bestämmelser härom finns i 28 § *barnavårdslagen*, och en jämförelse med 77 § samma lag synes ge vid handen att polismyndighet i dylikt ärende skall lämna barnavårdsnämnden handräckning för förpassningen. Av samma slag är vidare sådan handräckning som kommer i fråga enligt 62 § *utlänningslagen*. Om utlännning, som enligt meddelad föreskrift äger uppehålla sig endast å viss ort eller inom visst område, anträffas på annan plats må han enligt nämnda lagrum genom polismyndighetens försorg föras till plats där han äger vistas.

Förpassning kan ibland användas för att inställa någon på ort där han skall fullgöra arbetskyldighet eller undergå utbildning. I detta sammanhang kan erinras om bestämmelserna i 40 § 2. *värnpliktlagen* (SFS 1941 nr 967 med ändring bl. a. 1954 nr 479). Värnpliktig, som utan att ha anmält laga förfall uteblir från tjänstgöring, vartill han blivit i laga ordning kallad, kan i regel på egen bekostnad hämtas för att fullgöra tjänstgöringen. Efterspaning och hämtning av den värnpliktige åligger i dylikt fall polismyndighet enligt bestämmelserna i *kungörelsen den 9 oktober 1942 angående hämtning av värnpliktig, som uteblivit från inskrivningsförrättning eller tjänstgöring m. m.* (nr 840 med ändring 1956 nr 190). Ytterligare må hänvisas till 24 § *Kungl. Maj:ts stadga för folkskolor, fortsättningskolor och försöksskolor* (SFS 1958 nr 399), vari föreskrives, att länskolennämnd — under vissa i paragrafen närmare angivna förutsättningar — äger förordna, att elev skall hämtas till skola »med biträde av polismyndighet».

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Johansson, anför i propositionen följande:

»I skilda sammanhang har under senare år tagits flera initiativ i syfte att rationalisera polisverksamheten och begränsa polisens befattning med sådana uppgifter som icke på grund av sin natur med nödvändighet kräver polisutbildning. Sålunda har Kungl. Maj:t bl. a. uppdragit åt polisväsendets organisationsnämnd att verkställa en undersökning rörande polisen åvilande uppgifter som icke äger samband med den egentliga polisverksamheten. Bland de arbetsuppgifter som nämnden under sin ännu icke avslutade utredning ägnar en närmare granskning märkes transport under bevakning — förpassning — av fångar, sinnessjuka, alkoholister och andra från en plats till en annan.

Då överståthållarämbetet nu hemställt, att förpassningsfrågan brytes ut

och omgående upptages till särskild behandling, har detta motiverats med att antalet förpassningsärenden i Stockholm oavbrutet ökat under de senaste åren och att till följd härav uppstått en betydande eftersläpning vid handläggningen av andra ärenden hos polisen. På grund av rekryterings-svårigheter vid Stockholmspolisen har det icke varit möjligt att komma till rätta med denna eftersläpning genom nyanställning av polispersonal. Vad överståthållarämbetet anfört i denna del bekräftas av innehållet i remissyttrandena, och det synes vara en så gott som genomgående uppfattning bland remissinstanserna att skyndsamma åtgärder är påkallade för att förbättra förhållandena. För egen del är jag av samma uppfattning.

I likhet med överståthållarämbetet anser jag, att i Stockholm de snabbaste resultaten kan vinnas om man möjliggör en överflyttning av förpassningar från polispersonalen till personalen vid stadshäktet, där intagning regelmässigt sker av personer som skall förpassas till annan ort. Samtidigt måste emellertid uppmärksammas, att förpassningsfrågan har aktualitet även för andra polisdistrikt än Stockholm. Icke minst i de små polisdistrikten kan förpassningsgöromålen rubba arbetets jämna gång och inverka menligt på fullgörandet av andra uppgifter, som är av egentlig polisiär natur. Även i sådana distrikt kan det tänkas att vissa förpassningar med fördel skulle kunna överföras på särskild personal utanför poliskåren, men det är oviss hur långt man här kan nå på denna väg.

En lösning av förpassningsfrågan efter de riktlinjer som nu antytts förutsätter särskilda lagstiftningsåtgärder, och i departementspromemorian har förslag framlagts till erforderlig ändring i första hand i polislagen. Ändringen däri innebär i korthet, att Kungl. Maj:t för visst polisdistrikt skall kunna medge att förpassningar av enklare beskaffenhet ombesörjes av andra än polismän. Sådana förrättningsmän som skall få utföra förpassningar utan att ha förvärvat polisutbildning avses skola förordnas till ordningsvakter.

De lagstiftningsåtgärder som föreslagits i departementspromemorian har sin förebild i den trafikövervakningsreform som genomfördes år 1957 (prop. nr 164). Såsom anfördes i samband med denna reform måste det vara en förutsättning för att man skall kunna utbryta vissa uppgifter ur polisverksamheten och anförtro dem åt andra än polismän att uppgifterna ifråga klart kan avskiljas från polisverksamheten i övrigt. Under remissbehandlingen har visserligen från något håll sagts, att en förpassning ofta ingår som ett moment i mera omfattande polisåtgärder och att förhållandena stundom kan vara sådana, att själva förpassningen svårigen kan skiljas från andra moment, såsom efterspanande och gripande av den person som skall förpassas. Samtidigt har emellertid flertalet remissinstanser som yttrat sig i denna fråga utgått från att dessa svårigheter icke skall komma att få någon praktisk betydelse. Förpassning med andra än polismän såsom förrättningsmän kunde nämligen i praktiken icke komma ifråga be-

träffande andra personer än sådana som redan är berövade sin frihet, och i hithörande fall framstår förpassningen otvivelaktigt som en avgränsad bevakningsuppgift. I dessa synpunkter kan jag för min del instämma, och jag anser således att de berörda gränsdragningssvårigheterna icke bör lägga hinder i vägen för en i och för sig önskvärd reform.

Såsom framhållits av polismästaren i Stockholm bör en lagändring beträffande förpassningar icke utformas så, att de lokala polismyndigheterna utan vidare får rätt att låta ombesörja förpassningar med andra än polismän i den utsträckning vederbörande myndigheter själva finner lämpligt. Tillstånd bör enligt min mening sökas för varje särskilt distrikt, där frågan blir aktuell. Polisuppgifter bör nämligen få utföras på annat sätt än som följer av polislagen endast när starka skäl påkallar det, och det bör alltid finnas möjlighet för överordnad myndighet att pröva under vilka närmare villkor detta skall få ske. Den tillståndsprövning, som här avses, behöver emellertid enligt min uppfattning icke — såsom föreslagits i departementspromemorian — med nödvändighet ligga hos Kungl. Maj:t utan möjlighet bör finnas för Kungl. Maj:t att delegera prövningen till andra myndigheter, varvid närmast länsstyrelserna torde komma i fråga.

Det spörsmål som härnäst inställer sig är om möjligheten att dispensera från polislagen, när det gäller fullgörandet av förpassningsgöromålen, bör kringgärdas med särskilda begränsningar. I departementspromemorian föreslås att i själva lagtexten utsäges, att endast förpassningar av enklare beskaffenhet efter vederbörligt tillstånd skall få ombesörjas i annan ordning än som stadgas i polislagen. Promemorian synes utgå från att i tillståndet skall utskiljas vissa grupper av förpassningar som till sin art är enklare än andra. Det är emellertid en tämligen genomgående uppfattning bland remissinstanserna att en generell uppdelning av detta slag icke är möjlig. I allmänhet lär en förpassning vara att bedöma som en enkel arbetsuppgift, och då den undantagsvis är att anse som kvalificerad torde detta bero utslutande därpå att den som skall förpassas visar sig vara svårhanterlig. Anses det erforderligt att göra skillnad mellan svåra och enkla förpassningar är det därför enligt remissinstanserna nödvändigt att låta polischefen göra den erforderliga bedömningen från fall till fall.

Den uppfattning som sålunda kommit till uttryck under remissbehandlingen kan jag dela. Fråga är emellertid om det överhuvudtaget finns skäl att generellt slå fast att endast förpassningar av enklare beskaffenhet skall få ombesörjas av andra än polismän. Det förefaller mig nämligen naturligt att man vid bedömandet av frågan, i vilken omfattning förpassningar skall få överflyttas från polisen till annan personal, lägger avgörande vikt vid vilka kvalifikationer denna personal har. I polisdistrikt, där utanför polis-kåren endast mindre kvalificerade personer står till förfogande som förrättningsmän, bör, om sådan överflyttning överhuvudtaget anses kunna medgivas, självfallet särskilda villkor stipuleras. Så t. ex. kan föreskrivas att

endast förpassningar som av polischefen i det särskilda fallet bedömes såsom enkla får utföras av dessa förrättningsmän eller att förrättningsmännen i första hand endast bör anlitas såsom biträden åt polismän vid förpassningar. Emellertid kan det tänkas, att vid handläggningen av ett dispensärende befinnes, att den personal som skall överta förpassningar från polisen med hänsyn till utbildning och tidigare erfarenhet får anses kompetent att utföra alla förekommande förpassningar, även om personalen ifråga icke har samma allsidiga kvalifikationer som polismän. Otivelaktigt skulle det öka den nu ifrågasatta reformens praktiska värde, om man i ett sådant fall kunde låta begränsningen till förpassningar av enklare beskaffenhet bortfalla, och några olägenheter skulle icke heller behöva följa av att utrymme på detta sätt skapas för en smidig tillämpning. För min del har jag av anförda skäl stannat för att själva lagen bör utformas så att dispensmöjligheterna gäller förpassningar i allmänhet.

När det gäller den ställning och de befogenheter som bör tillkomma icke polisutbildade förrättningsmän vid förpassningar synes övervägande skäl tala för den såväl i departementspromemorian som i flertalet remissvar hävdade uppfattningen, att förrättningsmännen bör förordnas till ordningsvakter. Sker detta får förrättningsmännen alla de befogenheter de kan behöva för sina uppdrag — bl. a. att bruka våld för att förhindra en rymning eller för att skydda en transport mot utomstående. Dessutom klarlägges härigenom alla väsentliga frågor rörande förrättningsmännens ställning i förhållande till polisledningen.

Samtidigt som möjligheter ges att överföra förpassningsgöromål på särskilda förrättningsmän som icke tillhör polispersonalen bör på motsvarande sätt utrymme skapas för att låta icke polismän tjänstgöra som vaktpersonal vid polisarrest. Detta är en med förpassning närbesläktad bevakningsuppgift, och samma synpunkter gör sig gällande även här. Av remissyttrandena framgår att en sådan ordning redan tillämpas på sina håll. En legalisering härav torde även underlätta för vissa polisdistrikt att ordna med kvinnlig vaktpersonal för tillfällig bevakning av kvinnliga arrestanter.

För att möjliggöra överflyttning av polisgöromål på det sätt jag här förordat krävs i första hand ett tillägg till 18 § polislagen av innebörd, att Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer för visst polisdistrikt äger medgiva att förpassningar samt bevakning i polisarrest ombesörjes i annan ordning än i polislagen sägs.

Om ordningsvaktförordnande skall kunna meddelas för de särskilda förrättningsmän som utför förpassningar eller tjänstgör som vaktpersonal vid polisarrester erfordras även viss ändring i polisreglementet. Sådant ändring kan ske i administrativ ordning. I samband med förordnande bör meddelas föreskrifter om vilka skyldigheter och befogenheter som skall gälla för förrättningsmannen.»

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande proposition, nr 145, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 10 maj 1960

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Ahlkvist, Branting, Per Olofsson, Nyström, Per-Olof Hanson, Ferdinand Nilsson och Arvidson;

från a n d r a kammaren: herrar Östrand, Edlund, Gustafsson i Borås, fru Lidman-Frostenson, fröken Bergegren, herrar Fälldin och Haglund.